

Lapin ELY-keskus
PL 8060
96101 Rovaniemi
kirjaamo.lappi@ely-keskus.fi

LAUSUNTO

14.6.2024

Dnro 207/2024

Lausuntopyyntö 8.5.2024, LAPELY/841/2024

AILANGANTUNTURIN PUMPPUVOIMALAITOS JA 400 KV VOIMAJOHTO PIRTTIKOSKELLE

Kemijoki Oy suunnittelee Kemijärven Ailangantunturille pumppuvoimalaitosta (550 MW) sekä 38 km:n voimajohtoa (400 kV) Pirttikosken sähköasemalle. 30 kilometriä voimajohdosta sijoittuu olemassa olevan 110 kV:n Pirttikoski–Jumisko-voimajohdon rinnalle levantäen johtokatu. Pumppuvoimalaitoksen ylävarastona toimii Ailangantunturin päälle padottava vesivarastoallas, jonka pinta-ala on noin 1 km² ja maksimitilavuus on 13 milj. m³. Putouskorkeus on noin 200 metriä ja maanalainen vesitunneli on noin 4,5 km pitkä. Tunnelin halkaisija on noin 9 metriä. Alavarastona toimii Kemijärven Kuusilahti.

YVA-menettelyssä tarkastellaan seuraavia vaihtoehtoja:

Vaihtoehto VE0: Hanketta ei toteuteta.

Vaihtoehto VE1: Pumppuvoimalaitoksen rakentaminen Ailangantunturille. Pumppuvoimalaitoksen kokonaisteho on 550 MW.

Sähkönsiirto VE 1a: Voimajohto sijoittuu Ailangantunturin länsipuolelle kohti Ailanganjokea ja sen suuntaisesti ennen liittymistä olemassa olevaan voimajohtokatuun, jossa voimajohto kulkee olemassa olevan voimajohdon rinnalla.

Sähkönsiirto VE 1b: Voimajohto sijoittuu Ailangantunturin itäpuolelle ennen liittymistä olemassa olevaan voimajohtokatuun, jossa voimajohto kulkee olemassa olevan voimajohdon rinnalla.

Suunnittelualue sijoittuu Hirvasniemen paliskunnan alueelle, paliskunnan eteläosaan. Hirvasniemen paliskunnan suurin sallittu eloporumäärä on 2300 ja paliskunnassa on 68 poronmistajaa. Paliskunnan poronhoito perustuu luonnonlaitumiin ja porojen vapaaseen laiduntamiseen laidunkiertonsa mukaisesti. Paliskunnan alueella olevien tuulivoimateollisuusalueiden ja tuulivoimahankkeiden sekä useiden pumppuvoimahankkeiden yhteisvaikutukset huolestuttavat paliskuntaa. Paliskunnan kanta hankkeisiin on kielteinen.

Hankkeen sähkönsiirtoon käytettävä voimajohto sijoittuu keskiosaltaan Pyhä-Kallion paliskunnan eteläosaan ja Vanttauksen paliskunnan pohjoisosaan. Voimajohdosta 13,8 km sijoittuu Pyhä-Kallion ja noin 3,7 km Vanttauksen paliskunnan alueelle. Voimajohtoa suunnitellaan näille alueille olemassa olevan 110 kV voimajohdon rinnalle. Pyhä-Kallion suurin sallittu eloporumäärä on 6500 ja poronmistajia on 140. Vanttauksessa vastaavat luvut ovat 1200 ja 22.

Poronhoito on merkittävä elinkeino Kemijärvellä. Elinkeinolla on paljon paitsi välittömiä, myös välillisiä työllisyys- ja talousvaikutuksia mm. lihan jalostuksessa ja matkailussa. Poro ja poronhoito ovat tärkeä osa alueen kulttuuria, kulttuuriperintöä, matkailumarkkinoinnissakin käytettävää imagoa ja matkailupalveluita. Poronhoidolla on keskeinen rooli pohjoisen Suomen omavaraisuuden, huoltovarmuuden ja ruokaturvan ylläpitämisessä. Elinkeinoon merkitys etenkin sivukylien asuttuna pitämiselle, elinvoimaisuudelle, turvallisuudelle ja maisemakuvalle on suuri.

Poronhoitolaki ja maakuntakaavat

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Poronhoito-oikeus ja siihen kiinteästi kuuluva vapaa laidunnusoikeus on ikiaikainen nautintaoikeus, joka on suoraan lailla turvattu erityinen oikeus (PHL 848/1990): ”Poronhoitoa saadaan tässä laissa säädetyin rajoituksin harjoittaa poronhoitoalueella maan omistus- tai hallintaoikeudesta riippumatta” (PHL 3§). Poronhoitolain 53 §:n mukaan: ”suunnitellessaan valtion maita koskevia, poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä, valtion viranomaisen on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan edustajan kanssa.” Ainakin hankkeen sähkönsiirron sijoittamisalueella on Metsähallituksen hallinnoimia valtion maita. PHL 53 §:n mukaiset neuvottelut tulee järjestää asianmukaisesti.

Voimassa olevan Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavan yleismääräys edellyttää että alueen suunnittelussa on turvattava poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset. Poronhoitoon olennaisesti vaikuttavaa alueiden käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon poronhoidolle tärkeät alueet. Lisäksi valtion maiden osalta on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan edustajien kanssa. Hankkeen suunnittelualueelle, vesitunnelin keskivaiheille, suoraan sen päälle, on maakuntakaavassa merkitty poronhoidolle erityisen tärkeänä kohteena Palomaan erotusaitapaikka. Kaavan mukaan alueen suunnittelussa on turvattava poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Suunnittelussa tulee ottaa huomioon, että poronhoidon kannalta erityisen tärkeille kohteille voi johtaa pitkiäkin porojen kuljetusreittejä ja niihin liittyviä poroaitoja.

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL, 132/1999) 32 §:n mukaan maakuntakaavan on oltava ohjeena yleiskaavaa laadittaessa ja muutettaessa. MRL 39 §:n mukaan yleiskaavaa laadittaessa on otettava huomioon kunnan elinkeinoelämän toimintaedellytykset. Yleiskaava ei saa aiheuttaa maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle kohtuutonta haittaa. Poronhoitajilla on alueella poronhoito-oikeus, he ovat oikeudenhaltijoita, joille ei saa hankkeen kaavalla aiheuttaa kohtuutonta haittaa. Kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin (MRL 9 §). Poronhoidon nykytila ja toiminta kaava-alueella ja sen vaikutusalueella tulee kuvata. Vaikutukset poronhoidolle tulee arvioida osallistaen alueen paliskunta.

Laki ympäristövaikutusten arvioinnista (YVAL 252/2017) velvoittaa alueella toimivaan elinkeinoon kohdistuvien vaikutusten selvittämiseen. Paliskuntain yhdistys katsoo, että poronhoitoon kohdistuu vaikutuksia, jotka voivat olla merkittäviä ja näin ollen ne on selvitettävä YVA-menettelyssä. Tämä on tunnistettu YVA-ohjelmassa.

Vaikutukset poronhoidolle

Poronhoito on ekstensiivinen maankäyttömuoto, jonka kannattavuus perustuu laajoihin laidunalueisiin ja porojen luontaisen laidunkierron mukaiseen vapaaseen laiduntamiseen. Paliskunnan toiminnalliseen ympäristöön kuuluvat erilaiset laidunalueet (mm. kesä, talvi, rykimä, vasoma), ja niille siirtymiseen käytettävät alueet, sekä paliskunnan poronhoidon toiminta-alueet ja infrastruktuuri (mm. kuljetusreitit, erotusaidat, kämpät, laidunkiertoaidat ym.). Paliskunnan toiminta on suunnitelmallista elinkeinon harjoittamista. Kaikki paliskunnan alueelle tuleva uusi toiminta vaikuttaa poronhoitoon, sillä paliskunta eri osineen on yhtenäinen toimintaympäristö. Eri alueiden merkityksen suuruus vaihtelee paliskunnan sisällä.

Pumppuvoimahanke aiheuttaa suoria ja mahdollisesti myös epäsuoria laidunmenetyksiä Hirvasniemen paliskunnalle, mikäli porot väistävät hankealuetta laajemmin. Hanke sijoittuu paliskunnan Kemijärven eteläpuoliseen osaan, missä noin kolmasosa paliskunnan poroista laiduntaa. Hankealue on porojen

kevätlaidunalueutta sekä syys- ja talvilaidunta. Alue on myös porojen lisääntymisen kannalta tärkeää vasoma- ja rykimäaluetta. Porojen laidunkierto kulkee alueen läpi keväällä. Hankealueelle sijoittuu Palomaan erotusaitapaikka, jonka toimintaan ja käytettävyyteen hankkeella voi olla vaikutuksia. Poroja on käsitelty aidassa kesällä vasanmerkinnässä ja erotuksissa syksyllä. Lisäksi aitaan kerätään poroja alkutalvesta ennen niiden viemistä paliskunnan osakkaiden hoitoon talven ajaksi. Poroja kuljetetaan erotusaitaan alueilta, joille suunnitellaan hankkeen infrastruktuuria. Ainakaan rakentamisaikana aitapaikkaa ei todennäköisesti pystytä käyttämään louhimisesta ja rakentamisesta aiheutuvan melun ja värinän vuoksi. Laidunmenetykset ovat luonteeltaan pysyviä, sillä hankkeen toiminta-ajaksi arvioidaan jopa 80 vuotta.

Hankkeen suunniteltu voimajohto sijoittuu vaihtoehdosta riippuen 38-39 km Hirvasniemen paliskunnan kevät- kesä-, syys- ja talvilaitumille. 400 kV voimajohtolinja sijoittuu Hirvasniemen paliskunnan alueelle VE1a:ssa noin 21 km ja VE1b:ssä noin 20 km matkalta. Tästä uutta raivattavaa maastokäytävää on B1:ssä noin 8 km ja B2:ssa noin 6 km. Uusi maastokäytävä on yhteensä 62 m leveä. Kun voimajohto sijoittuu 110 kV voimajohdon rinnalle, tarkoittaa se johtoalueen laajentamista 85 metriin. Voimajohto sijoittuu lisäksi Pyhä-Kallion paliskunnan kevät-, kesä- ja talvilaidunalueelle. Loppumatkasta johtoaukealle sijoittuu myös 220 kV voimajohto. Tällöin johtoalue levenee noin 41 metriä, ollen yhteensä 126 metriä, johtoaukea noin 106 metriä. Tällä alueella Vanttauksen paliskunnassa voimajohto sijoittuu parhaalle talvilaidunalueelle ja kevätlaidunalueelle. Paliskuntien rajoilla ei ole aita eli paliskuntien porot voivat laiduntaa molemmin puolin rajoja.

Useiden pohjoismaisten tutkimusten mukaan porot välttävät ihmistoiminnan aiheuttamaa häiriötä, ja ovat sille herkkiä etenkin kevättalvella, vasoma-aikana ja sen jälkeen pienten vassojen kanssa (Skarin & Åhman 2014, Skarin ym. 2015, Skarin ym. 2018, Skarin ym. 2021). Tällöin aiheutuu välillisiä laidunmenetyksiä laajemmalla alueella kuin itse hankealue. Mikäli laidunresurssi esimerkiksi kulumisen vuoksi vähenee alueelta ja alue muuttuu rauhattomaksi, on mahdollista, että porot eivät pysy alueella myöskään syksyllä ja syystalvella. Tämä johtaa siihen, että poronhoito tulee järjestää alueella uudelleen, mikä vaatii työtä ja mahdollisesti uusia poronhoidon rakenteita.

Laidunten vähentyessä, pirstoutuessa ja käytettävyyden heiketessä muuten, porojen laidunnuspaine lisääntyy muilla alueilla ja laitumet kuluvat epätasaisesti. Tämä voi johtaa siihen, että porojen teurastuotto (vasaprosentti) alenee, teuraspainot alenevat ja porotalouden lihantuotto kärsii. Toisaalta poroja voidaan joutua ottamaan lisäruokinnan piiriin entistä aiemmin, jos ne pyrkivät lähtemään normaaleilta laidunalueiltaan pois tai jos ne eivät saa tarpeeksi ravintoa kuluneilta laidunalueilta. Aikaistunut lisäruokinta tarkoittaa lisäkustannuksia ja elinkeinon kannattavuuden heikkenemistä edelleen. Hanke voi aiheuttaa porojen siirtymisen alueille, missä ne aiheuttavat haittaa, viljelyksille ja vakituiselle asutukselle. Tämä on poronhoitolaissa kiellettyä, joten paliskunnalle aiheutuu lisätyötä ja kustannuksia porojen siirtämisestä, vahinkojen estämisestä ja korvaamisesta. Lisäksi aiheutuu ristiriitoja asukkaiden kanssa. Porojen siirtäminen vaikeuttaa poronhoitotöitä ja lisää niiden kustannuksia.

Myös hankkeeseen liittyvä voimajohto vähentää ja pirstoo laitumia, vaikuttaa porojen laidunnukseen ja voi vaikeuttaa poronhoitotöitä. Etankin talvilaitumilla voimajohto tarkoittaa laidunresurssin menetystä. Hirvasniemen paliskunnan kokemuksen mukaan porot eivät mielellään laidunna voimajohtojen alla. Yleisesti paliskuntien kokemuksen mukaan voimajohtoaukolla lisääntyy (luvaton) moottorikelkkailu talvella/kevättalvella. Tämä aiheuttaa rauhattomuutta ja voi ohjata poroja kulkemaan kelkkajäljillä ei-toivotuille alueille.

Hankkeen vaatimien vesialtaiden tyhjentämisestä ja täytöstä voi myös aiheutua turvallisuusriskejä poroille ja poronhoitajille. Myös Kemijärven jäätilanne voi heiketä entistä enemmän. Ainakin voimailoksen yläallas tulee aidata, jotta porojen pääsy alueelle estyy. Aidan ylläpitämiseen tulee varata

kunnolliset, jatkuvat resurssit. Pumppuvoimahankkeet ovat uusi hanketyyppi poronhoitoalueella, eikä niiden kaikista vaikutuksista ole vielä selvää kuvaa. Hankkeesta voi olla myös vaikutuksia joita ei osata ennalta arvioida. Esimerkiksi tärinän ja melun määrän arviointi ja vaikutukset ovat epävarmoja.

YVA-ohjelma

Ympäristölle aiheutetut muutokset vaikuttavat aina poronhoitoon. Poronhoitoon kohdistuvien vaikutusten asianmukaiseen selvittämiseen ja huomioon ottamiseen suunnittelussa ohjaa paitsi poronhoitolaki, myös YVA-laki sekä alueella voimassa olevat maakuntakaavat.

Poronhoitoon kohdistuvat vaikutukset tulee arvioida riittävän laajasti. Selvitysalueena tulee olla koko hankealueen paliskunnat ja lähemmin hankealueen paliskuntien osan poronhoito. Arvioinnissa tulee selvittää hankealueen ja vaikutusalueen merkitys paliskunnan poronhoidolle eli paljonko poroja laiduntaa ja käsitellään poronhoitotöissä alueilla mihinkin aikaan vuodesta. Arvioinnissa tulee selvittää hankkeen rakennelmien (vesivarasto, läjitysalue, voimajohto, tiestö ym.) ja toimintojen vaikutukset porolaitumiin (määrä, laatu), porojen laidunten käyttöön, poronhoitotoimintaan (muuttuminen/vaikeutuminen, turvallisuusriskit ym.) ja poronhoidon järjestämiseen. Lisäksi poroille aiheutuvia vahinkoja (liikenne, rakentaminen, vedenpinnan vaihtelu) tulee selvittää. Myös hankkeen vaikutukset porotalouteen, sekä sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset alueen poronhoitoon tulee arvioida. Vaikutusten arvioinnissa tulee selvittää sekä suorat että välilliset vaikutukset. Vaikutusten arvioinnissa tulee käsitellä niin rakentamisen aikaiset kuin toiminnan aikaisetkin vaikutukset sekä mahdolliset toiminnan jälkeiset pysyvät vaikutukset. Myös hankkeen yhteisvaikutusten selvittäminen muiden alueelle suunniteltujen pumppuvoimahankkeiden kanssa on välttämätöntä. Menettelyssä tulee etsiä toimenpiteitä haitallisten vaikutusten estämiseen, lieventämiseen ja kompensointiin yhteistyössä alueen poronhoidon harjoittajien kanssa. Poronhoitoon kohdistuvien vaikutusten seuranta on syytä suunnitella YVA-menettelyn aikana.

YVA-ohjelmassa on kuvattu yleisesti hankealueen poronhoidon nykytilaa. Kuvaus on puutteellinen, sillä se ei kuvaa riittävästi sanallisesti hankealueen merkitystä paliskuntien poronhoidolle kuten, miten porojen laidunnus ja laidunkierto tapahtuu, miten alueen porot käsitellään eri vuodenaikoina, miten ja mihin aikaan alueelle sijoittuvia poronhoidon rakenteita käytetään jne. Poronhoidon nykytilan kuvausta on tarpeen täydentää YVA-selostukseen. Vasta kunnollisen nykytilan selvityksen jälkeen voidaan peilata hankkeen aiheuttamia muutoksia poronhoidon nykytilaan ja arvioida vaikutustyypeittäin vaikutuksia ja niiden merkittävyyttä. Selostuksen kartoja on syytä täydentää ainakin nimeämällä aitapaikat ja muut tärkeät poronhoidon toiminta-alueet, joita tekstissä mainitaan.

Paikkatietoanalyysyjä, tilastoja ja tieteellistä tutkimustietoa pohjoismaista tulee hyödyntää arvioinnissa. Paliskuntia on syytä haastatella alueen merkityksestä ja poronhoitoon kohdistuvista vaikutuksista. Lisäksi hankkeessa tulee kartoittaa yhteistyössä paliskuntien kanssa keinoja estää haitallisia vaikutuksia sekä vähentää niitä vaikutuksia, joita ei ole mahdollista estää. Poronhoitoon kohdistuvat vaikutukset on tunnistettu merkittäviksi, joten niiden asianmukaiseen ja osallistavaan arviointiin tulee varata konsultille riittävät resurssit.

Hanke sijoittuu osittain valtion maille, ja niitä koskee PHL 53 §:n neuvotteluvelvollisuus. Yksityismaille sijoittuvissa hankkeissa on myös käyty elinkeinojen yhteensovittamiseksi em. lakisääteisen neuvottelun tyyppisiä neuvotteluita, joista saadut kokemukset ovat olleet hyviä. Paliskuntain yhdistys muistuttaa, että hyvä neuvottelukäytäntö tarkoittaa sitä, että neuvottelut aloitetaan riittävän aikaisessa vaiheessa, tasapuolisin tiedoin ja että neuvotteluiden lähtökohtana on tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa. Myös muuta vuorovaikutusta on syytä tehdä ja sitä on ilmeisesti aloitettu.

Hankkeessa korostuu tarve arvioida yhteisvaikutuksia muiden alueelle suunniteltavien pumppuvoimahankkeiden kanssa. Kumulatiivisista vaikutuksista ainakin Hirvasniemen paliskuntaan sijoittuvat tuulivoimahankkeet tulee ottaa huomioon. Arviointiin tuo epävarmuutta uudenlainen hanketyyppi, josta ei ole vielä kokemusta tai esimerkkejä poronhoitoalueelta.

Lopuksi

Alueelle rakentuvien pumppuvoimalahankkeiden ja tuulivoimateollisuusalueiden yhteisvaikutukset ja niiden vaikutus poronhoidon harjoittamiseen huolestuttaa Hirvasniemen paliskuntaa ja Paliskuntain yhdistystä. Hirvasniemen paliskunnan kanta hankkeeseen on kielteinen.

Alueen maakuntakaavasta tulee määräyksiä, jotka YVA-lain ja poronhoitolain kanssa edellyttävät erityistä poronhoidon huomioon ottamista suunnittelussa ja sen toimintaedellytysten turvaamista. YVA-menettelyssä tulee arvioida asianmukaisesti poronhoitoon kohdistuvat vaikutukset paliskunnille. Hankkeessa tulee arvioida myös kumulatiiviset ja yhteisvaikutukset alueelle suunniteltujen muiden pumppuvoima-alueiden ja muun maankäytön kanssa. YVA:n aikana tulee etsiä keinoja haittojen estämiseen ja lieventämiseen yhteistyössä paliskuntien kanssa.

Mikäli hanke toteutuu, sen rakentamisesta ja toiminnasta aiheutuvat haitat tulee pyrkiä estämään ja lieventämään sekä korvata siitä aiheutuvat haitat ja menetyksen alueen paliskunnille täysimääräisesti. Hankkeen vaikutusten kompensoinnista ja seurannasta tulee sopia hyvissä ajoin luvituksen aikana. YVA-menettelyn ja mahdollisen kaavamenettelyn aikana on syytä neuvotella paliskuntien kanssa PHL 53 §:n mukaisesti.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
Toiminnanjohtaja

Lausunnon valmistelija, lisätiedot: Marja Anttonen, etunimi.sukunimi@paliskunnat.fi, +358 40 1247422

Viitteet

Skarin A. & B. Åhman (2014). Do human activity and infrastructure disturb domesticated reindeer? The need for the reindeer's perspective. *Polar Biology* 37 s. 1041-1054.

Skarin, A. Nellemann C. Rönnegård L. Sandström P. & H. Lundqvist (2015). Wind farm construction impacts reindeer migration and movement corridors. *Landscape Ecology* 30: 1527-1540.

Skarin, A., Sandström, P., Alam, M. (2018). Out of sight of wind turbines—Reindeer response to wind farms in operation. *Ecology and Evolution* 2018; 1-14.

ma/ao